

NOBELVÄNNEN

Nr 1

Medlemstidning för Nobelmuseets Vänner

2012

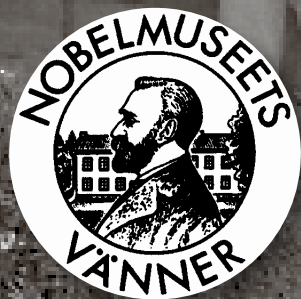

ALFRED NOBEL

1833 - 1896

GÅRE AV BOFOR

1894 - 1896

*Auktoriserad
hälsorådgivare*

Bergsmansgatan 2
Tel. 300 66
www.lifebutiken.se

Provkör
Din nya SAAB,
CHEVROLET
eller OPEL
hos oss!

BIVA

SAAB • KARLSKOGA • OPEL

TIBASTVÄGEN 10, KARLSKOGA
Tfn 0586-364 50

Ska du sälja din bostad?

Vårt spekulantregister är fullt
med folk som vill köpa den.

Kom in för en trevlig pratstund, konsultation
och få ett bra erbjudande med dig hem.

Fastighetsbyrå Swedbank

Tel 0586-333 02. Kilgatan 1 (K-center), Karlskoga. www.fastighetsbyran.se

Ordföranden har ordet

ALF ROSBERG

Inför årsmötet, och det därpå följande nya verksamhetsår, är det glädjande att se att Nobelmuseet i Karlskoga går en ljus framtid till mötes.

Intresset för museet har nog aldrig varit större. Antalet besökare ökar och det bedrivs en rätt omfattande konferensverksamhet. Närheten till Alfred Nobel är engagerande och stimulerande.

Karlskoga kommun satsar på att utveckla museet, bl.a. genom att anställa en projektledare för detta arbete. Detta visar den betydelse man anser museet har för profileringen av Alfred Nobels Karlskoga.

Fiffiga huset är också föremål för utveckling för att skapa ett "Science Center" för barn och ungdom som besöker museet.

Bland höstens aktiviteter vill jag särskilt nämna ett par föreningsmöten:

Ulrica Söderlind berättade om Nobelmiddagarnas utveckling. Det är

intressant att lära sig mer om bakgrunden och utvecklingen av detta, över världen kända, arrangemang.

Det var Fil dr. Per Enghag som höll ett intressant föredrag med titeln "Tekniksprång i järnets och stålets långa historia". Per satte ett särskilt fokus på Karlskoga bergslags utveckling av kunskapen kring järn och stålproduktion. Detta är särskilt intressant efter som det till del var denna kunskap som bidrog till att Alfred Nobel valde att etablera sig i Karlskoga.

2012 kommer att bli ett spännande år för Nobelmuseet i Karlskoga. Nobelmuseets vänner har alla möjligheter att stödja museets utveckling. För att göra detta möjligt är det viktigt att vi alla hjälps åt att värva nya medlemmar för att på det sättet göra föreningen starkare.

Färgkartan som inspirerats av Alfred Nobel

2011 har utsetts till kemins år av FN. Akzo Nobels butikskedja Nordsjö Idé & Design har tagit fram färgkartan "Alfred på Björkborn" tillsammans med Nobelmuseet i Karlskoga, herrgården Björkborn – Alfred Nobels sista svenska hem. Färgkartan är inspirerad av Alfred Nobels livsverk och indelad efter de olika Nobelpriskategorierna.

Arvet från Alfred Nobel har stått i centrum vid skapandet av färgkartan, men vi har också hämtat inspiration från de olika Nobelpriskategorierna och skapat helt nya kulörer. Till exempel finns färgen som illustrerar Litteratur i en svart kulör som går att måla på väggen och använda som griffeltavla, säger Per Nimér, designchef på AkzoNobel.

Du hittar färgkartan Alfred på Björkborn i din Nordsjö Idé & Design-butik!

Nordsjö Idé & Design

www.nordsjoidedesign.se

Kallelse

Nobelmuseets vänner kallas till årsmöte på Nobelmuseet
den 4 mars 2012 kl 15.00
Odd Zschiedrich, Svenska Akademien föreläser över ämnet
Snille och smak under drygt 225 år

Dagordning vid årsmöte med Nobelmuseets vänner 4 mars 2012

§1 Mötets öppnande	§9 Fastställande av medlemsavgifter
§2 Val av ordförande för årsmötet	§10 Val av ordförande
§3 Val av sekreterare	§11 Val av styrelsemedlemmar jämte suppleanter
§4 Val av två justerare	§12 Val av revisorer jämte suppleanter
§5 Styrelsens verksamhetsberättelse	§13 Val av valberedning
§6 Beslut om fastställande av resultat- och balansräkning	§14 Övriga frågor
§7 Revisorernas berättelse	§15 Mötet avslutas
§8 Beslut om ansvarsfrihet	

Styrelsen

Nobelmuseets Vänner Verksamhetsberättelse för 2011

Styrelsens sammansättning

Ordförande	Alf Rosberg
Vice ordförande	Anita Öjendal
Sekreterare	Jan Hammarstedt
Kassör	Ulrika Lundgren
Ledamöter	Monica Albertus, Harry Tåquist, Kristofer Gisslén
Suppleanter	Allan Hede, Margareta Lilja, Susanne Morfelt-Hafstrand Inger Sjöberg
Nobelmuseets representant	Elisabeth Röckert/Hans Johansson
Redaktion för Nobelvännen	Monica Albertus, Jan Hammarstedt
Revisorer	Björn Edman, Boo Thuvander
Revisorssuppleant	Per Aspeli
Valberedning	Marie-Louise Naucér, Karin Janzon, Lars-Erik Paulsson

Medlemsstatistik 2011-12-31

Enskilda medlemmar ??????????

Familjemedlemmar ??????????

Ständiga medlemmar ??????????

Hedersmedlemmar ?????????

Summa: ?????????????

Styrelsen

Styrelsen har under verksamhetsåret haft 8 protokollförda sammanträden.

Nobelvännen

Nobelvännen har under verksamhetsåret utkommit med två tidningar och två nyhetsbrev.

Aktiviteter

Årsmöte

Årsmöte hölls den 6 mars med stadgenliga förhandlingar. Gästföreläsare var professor Håkan Melhus som talade över ämnet "Från brist till överskott". Ett referat av hans föredrag finns i Nobelvännen nr 2 2011.

Valborgsmäsofirande

Traditionellt Valborgsfirande ägde rum vid Björkborn med Nobelmuseet, Nobelmuseets vänner, Kulturskolan och Rädda barnen som arrangörer. Kaffetältet var populärt. Man beräknar att ca 2 000 personer besökte museiparken och själva Björkborn hade öppet hus före firandet. Kulturskolans paradorkester och inte mindre än åtta körer medverkade. Klara Larslin från Bregårdsskolan höll ungdomens vårtal och landshövding Rose-Marie Frebran

höll ett tal, som återfinns i Nobelvännen nr 2

Nobelbanketten genom tiderna

Den 16 oktober höll mathistorikern fil dr, Ulrica Söderlind en mycket uppskattad föreläsning över ämnet "Hur har Nobelbanketten utvecklats under dess första hundra år". Föreläsningen refereras i Nobelvännen nr 1 2012.

Nobeldagarna i Karlskoga vecka 42

Nobeldagarna inleddes med föredraget "Nobelbanketten genom tiderna (se ovan).

Den 20 oktober genomförde Nobelmuseets vänner tillsammans med Kemistsamfundet i Karlskoga ett seminarium med titeln Tekniksprång i järnets och stålets långa historia. Det var Fil dr. Per Enghag som höll ett intressant föredrag med särskild inriktning mot Karlskoga bergslags utveckling av kunskapen kring järn och stålproduktion. Detta är särskilt intressant efter som det till del var denna kunskap som bidrog till att Alfred Nobel valde att etablera sig i Karlskoga.

Den 22 oktober Kompetenscentrum för energetiska material (KCEM), Business and Science Center i Karlskoga (BSA), Campus Alfred Nobel och Nobelmuseets vänner ett seminarium ang. kompetensutveckling inom explosivämnesindustrin. Här har en unik eftergymnasial utbildning startat i Karlskoga. Det är ett område där Karlskoga lever upp till kommunens

"Vision 2010", att vara en ledande utbildningskommun.

Pressglasets historia

Den 2 november höll 1: intendenten vid Örebro länsmuseum, Margareta Hildebrandt en föreläsning om pressglasets historia och visade en utställning med pressglas. Föredraget återfinnes i Nobelvännen nr 1 2012.

Högtidlighållandet av Nobeldagen den 10 december

Som traditionen bjuder arrangerade Nobelmuseets vänner i samverkan med två av Karlskogas Rotaryklubbar samt Odd Fellows högtidlighållandet av Nobeldagen den 10 december. Kvällen inleddes med en konsert i Karlskoga kyrka. Monica Albertus och Jan Hammarstedt medverkade med dikter av årets Nobelpristagare i litteratur Tomas Tranströmer.

Medlemsmöte med Luciafirande och dikter om Lucia och jul.

På Luciadagen samlades Nobelvännerna för att få besök av Karlskogas Lucia med tärnor. Styrelsemedlemmarna Monica Albertus och Jan Hammarstedt läste några klassiska julberättelser.

Kemins år

2011 var kemins år vilket har uppmärksamats på fler sätt. Vår "Alfred Nobel" deltog i invigningen som ägde rum i Stadshuset i Stockholm.

I Karlskoga arrangerade Nobel-

museet, Nobelmuseets vänner och Kemistsamfundet "kemishower" för elever i klasserna 6 och 8 i grundskolan. Syftet var att väcka intresset för naturvetenskap och då främst kemi hos dessa ungdomar. Ungefär 300 elever deltog i dessa aktiviteter som var mycket uppskattade.

Eleverna fick träffa "Alfred Nobel" samt lära sig lite om kemins betydelse för vår utveckling samt se och delta i ett antal intressanta och roliga experiment.

Detta har skapat ett behov och en efterfrågan från skolorna vilket i sin tur att planeringen för nya "shower" under 2012 har startat.

Slutord

2011 har varit ett händelserikt och betydelsefullt år för Nobelmuseet i Karlskoga. Kommunen ser Nobelmuseet som en betydelsefull del i profileringen av Alfred Nobels Karlskoga.

Museets chef under många år, Elisabeth Röckert, slutade i början av året för att som pensionär flytta ut till Tynningö i Stockholms skärgård. Elisabet har en stor del i det intresse som nu finns för att vidareutveckla museet som museum och mötesplats.

Ett visionsarbete har genomförts, i vilken Nobelvännerna deltog, för att lägga en grund för den fortsatta utvecklingen av museet. Kommunen har avsatt pengar för att anställa en projektledare att leda utvecklingen av museet. Nu återstår det kommande arbetet med att utveckla museet som

museum och, inte minst, som den betydelsefulla mötesplats museet utvecklats till.

Som framgår av ovanstående verksamhetsberättelse har föreningen haft ett aktivt år med många möten av skiftande karaktär men alltid med koppling till Alfred Nobel.

Vi har försökt hålla medlemmarna informerade om föreningens verksamhet via Nobelvännern.

Slutligen är det viktigt att påmin-

na om allt det arbete som personalen på museet gör vilket är en stor del av museets framgångar. Museet går en ljus framtid till mötes.

Karlskoga den ??????????

*Alf Rosberg, Anita Öjendal
Ulrika Lundgren, Jan Hammarstedt
Monica Albertus, Harry Tåquist
Kristofer Gisslén*

Krans och konsert till Nobels minne

Allt var precis som traditionen varit genom åren, då man hedrat Alfred Nobels minne med musik i Karlskoga kyrka och kransnedläggning vid Alfred Nobels byst i Tingshusparken.

För musiken svarade Kristina Folker och Annika Blomfeldt, som spelade cello och piano och även sjöng en av Annika nyskriven sång. Mellan de två musikavdelningarna läste Jan Hammarstedt och Monica Albertus dikter av Tomas Tranströmer, som fått Nobelpriset i litteratur.

Det är ju allmänt känt att Alfred Nobels tid i Karlskoga lade grunden till den teknikstad som Karlskoga är idag. Alfred Nobel är stadens viktigaste varumärke och man kan göra mer för att understryka detta, menar Nobelmuseets vänners ordförande Alf Rosberg.

För arrangemanget den 10 december svarar Nobelmuseets vänners, Karlskoga-Nobel Rotaryklubb, Karlskoga Rotaryklubb, Odd Fellow Alfred Nobel, Karlskoga församling och Karlskoga kommun.

För talet detta år svarade Harry Tåquist.

Bildtexter ovan fr. vänster:

• *Harry Tåquist var årets talare i Tingshusparken och den som lade ner kransen till Alfred Nobels minne. (Monica Albertus)*

• *Kristina Folker och Annika Blomfeldt framförde tillsammans ett mycket uppskattat musikprogram nobeldagen i Karlskoga kyrka. Här på bild tillsammans med Nobelmuseets vänners ordförande Alf Rosberg. (Foto: Monica Albertus)*

• *Annika Blomfeldt spelade cello och framförde även en nyskriven sång tillsammans med Kristina Folker. (Bildtext Monica Albertus)*

Var 20:e sekund, varje timma, dygnet runt får en patient någonstans i världen ett tandimplantat från Nobel Biocare. Det var den unge forskaren Per-Ingvar Brånemark som 1952 gjorde den banbrytande upptäckten att titan kan växa samman med levande benvävnad.

1965 behandlades första patienten med tandimplantat och 1981 bildades det företag som skulle komma att höja livskvaliteten för miljontals människor världen över.

Nobel Biocare är ett globalt bolag med 2 400 anställda. Våra produkter säljs i drygt 70 länder. Tillverkning sker vid sex anläggningar i Sverige, USA, Japan och Israel. I Karlskoga tillverkas de tandimplantat av titan som gjort vårt företag världsberömt. Något att vara stolt över!

www.nobelbiocare.com

**Verktyg och förnödenheter
för industrin**

TOOLS

**Maskinvägen 1, 691 23 KARLSKOGA
Telefon 0586-640 80**

BAE SYSTEMS

BOFORS

Lucian Jennifer Pavlovic med sina tärnor: Anna Hagelin, Victoria Rosengren, Elina Berggren, Rebecka Brännström, Kajsa Berglind och Linnea Bragge. (Foto: Monica Albertus)

Stämningsfull lucia i Nobels herrgård

MONICA ALBERTUS

Ljuset släcktes och det blev tyst i salen. Plötsligt hördes skön sång från trapphallen och in genom dörren skred Karlskogas lucia, Jennifer Pavlovic med sina tärnor. Välsjungande ungdomar, som i år valt en repertoar med flera nya sånger, till lyssnarnas uppskattning.

Det numera traditionella luciafirandet i Björkborns herrgård lockade en hel del "nobelvänner", bänkade kring de festligt dukade borden med

röda dukar och julblommor. När lucia skridit vidare till nya framträdanden ute i vår stad fortsatte gemenskapen i herrgården med kaffe och lussebröd och ett lotteri med många vinster.

För kvällens övriga program svarade två av nobelmuseets vänner: Jan Hammarstedt, som läste en julberättelse av Fritiof Nilsson Piraten och Monica Albertus, som läste en berättelse av Tove Jansson.

BHARAT FORGE KILSTA

DRIVING INNOVATION

Tekniksprång i järnets och stålets långa historia

*Föredrag vid Nobelmuseets vänners och Svenska kemistsamfundets möte på
Nobelmuséet i Karlskoga 20 oktober 2011*

PER ENGHAG

Sammanfattning

Inget metalliskt material har haft så stort inflytande på människors historia som järn. När olika orter undersökts arkeologiskt har kunskapen om järn förts längre och längre bakåt i tiden. Men järn blev inte viktigt för-

rän hårdbart stål, järnets legering med kol, hade blivit känd. Först då kunde järnet med framgång ta upp kampen med verktygs- och vapenlegeringen brons. En andra förutsättning var utveckling av masugnsprocessen och en storskalig produktion.

Den tidiga järnframställningens malmer

Den viktigaste malmtypen för den tidiga järnhanteringen var hydratmalmer, $\text{FeO}(\text{OH})$ med växlande vattenhalter. Sjö- och myrmalmer är av denna typ. De har bildats, och bildas, genom oxidation av i vatten löst järnkarbonat. Det oxiderade järnet faller ut som ett brunt slam av vattenhaltig järnoxidhydroxid, $\text{FeO}(\text{OH})$. En variant av myrimalm är Rödjorden, som

väl lämpade sig för den tidiga järnhanteringen. Sveriges äldsta järnutvinning anses ha startat med reduktion i små blästerugnar av den röda jorden vid Riddarhyttan i Västmanland.

I järnhanteringsens senare skeden, när masugnsprocessen införts, bröts och användes svartmalm med mineralet magnetit, Fe_3O_4 , och blodstensmalm med mineralet hematit, Fe_2O_3 .

Järnframställning i blästerugnar

Mjukt järn

I antiken framställdes järn i ett steg med direkt reduktion av malm till smidbart järn. Produkten, järnet, bildades som en osmält s.k. järnlupp, bemängd med smälta slagginneslutningar, som måste avskiljas genom en avslutande smidning. Denna metod

kallas den direkta järnframställningsmetoden och utfördes i en blästerugn, ofta en grop i marken.

Järnframställning i liten skala var känd tidigt, men något hindrade utvecklingen mot en mer allmän tillverkning och användning. Dels var det tekniskt svårt att smida ut järnet

Byinnevånare i Simarianjo sköter två blåstrar vid järnugnen. Teckning av David Livingstone. (Från södra Afrika, mitten av 1800-talet)

utan tillgång till ändamålsenliga verktyg, hammare, städ och tänger. För det andra, och det var kanske viktigast, var det järn, som framställdes med de första, primitiva metoderna, mjukt och omöjligt att härda eftersom kolhalten var mycket låg. God eggskärpa kunde inte erhållas hos järnverktygen. Så länge järnkniven hade att konkurrera med knivar av ren koppar var metallen intressant. När brons, omkring 2 500 f Kr, kom i allmänt bruk, tappade människan intresse för järn som verktygs- och vapenmaterial. Troligt är att järn kom till en mer allmän användning omkring år 1 500 f Kr.

Stål- åtminstone på järnföremålets yta

Det var i Anatolien, nuvarande Mindre Asien, som järnframställningen allra först blev en vardagsteknik

och järnet en metall för freden och kriget, för jordbruksredskap och svärd.

Hettiternas rike blev en metallurgisk stormakt. Det medförde förbättrade jordbruksredskap och ökade förutsättningar för folkets levnadsstandard. Även rikets framtoning som militärmakt stärktes. Vad var det då som hände på teknikens område i hettiterriket? Två saker. För det första utvecklade man redskap, tänger för att hantera det varma järnstycket.

För det andra lärde man sig att tillverka stål, ett järn med förhöjd kolhalt åtminstone i ytan. Ett järn, som kunde bibringas ythårdhet och eggskärpa. Järntillverkningen blev genom hettiternas insatser en vardaglig teknik och järnanvändningen blev spridd. Det bäddade för järnåldern.

Mera järn! Masugnsepoken.

En förändringens tid

Under århundradena 1000-1200 ledde nya sociala och ekonomiska förhållanden till samhällets och städernas framväxt. Byggnadsaktiviteten ökade i Europa. Man byggde borgar, palats och katedraler. Allt detta medförde ökat behov av järn. En armé av korsridare skulle utrustas för att tåga genom Syrien och erövra Jerusalem. Riddarna skulle klädas i brynjor av järnringar och beväpnas med tunga slagsvärd. Deras hästar skulle bepansras och förses med stigbyglar av järn. Det ökade också efterfrågan på järn. En effektiviserad jordbruksproduktion krävde stora mängder järn för skäror, liar, lövknivar och plogar. Denna järnförbrukning underskattas ofta, men det är troligt att den tog en större del av totalproduktionen i anspråk än vad som gick åt till korstågen och övriga krigiska företag.

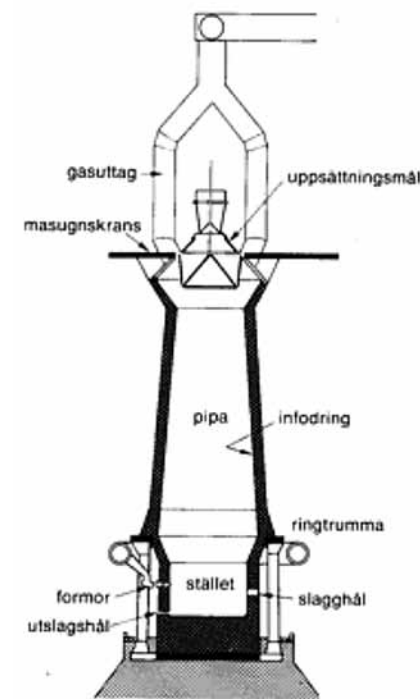

Granbergsdals hytta. Karlskoga bergslags

Masugnen - hyttan

Den samlade kapaciteten hos den gamla typen av blästerugnar med anknytande smide var otillräcklig. En effektivare, mer produktiv, järnframställningsprocess började efterfrågas. Svaret blev masugnen eller hyttan och produktionen blev en flerstegsprocess:

- framställning av tackjärn i masugnen
- "färskning" d v s borttagning av kol ur det högkolhaltiga tackjärnet
- framställning av stångjärn ur det färskade järnet

Masugn, principskis

Bergslagens järnmalmer hade låg fosforhalt

Bergslagens fosforfattiga malmer var en utmärkt råvara för en järntillverkning, baserad på masugnsprocessen. Därtill fanns stora skogar för utvinning av träkol och många små vat-

Stångjärnstillverkningen

Att göra järnet smidbart – välljärnsmetoder

Masugnen blev en effektiv produktionsenhet, men produkten, tackjärnet, var av föga värde för direkt användning. På grund av den höga kolhalten, 3-4 %, var det sprött. Det gick inte att göra plåt, järntråd eller nålar av det. Mot medeltidens slut kunde man konstatera att "det var bättre förr". Då

tendrag med forsar för drift av blåstrar och hamrar. Större vattendrag kunde kompletteras med kanaler och blev transportleder för produkterna. Ett nätverk av transportleder utgjordes också av enkla vintervägar.

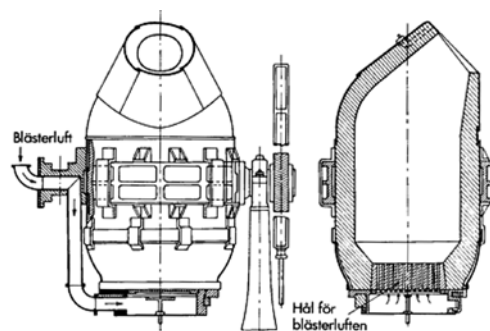
kunde man tillverka harnesk, ringbrynjor och hjälmar av det mjuka järn man erhöll i de små ugnarna för direkt reduktion. Men av masugnens produkt var detta inte möjligt.

Det var under 1540-talet som stångjärnssmidet fick sitt genombrott. I Karlskoga byggdes en hammare på Backa gårds ägor. Ganska snart fick den namnet Björkborn.

Det stora tekniksprånget - Bessemerprocessen.

Götstålsepoken

En ny tid inom stålmetallurgin inleddes 1858. Den nya tekniken - götstålprocesserna - kom att få en mycket stor betydelse för hela världens välbefinningsutveckling. Det blev nu möjligt att producera stål i mycket stor skala. Under decennierna omkring sekelskiftet 1800 hade vetenskapen klarlagt att smält tackjärn innehåller en hög halt (3-4 %) av upplöst kol. Överföring av tackjärn till smidbart järn och stål med välljärnsmetoder var enormt energiförbrukande. Henry Bessemer

Bessemerkonverter

i England insåg att det var något tekniskt fel, när man valde att förbränna en stor mängd träkol eller koks för att få

så hög temperatur att man kunde oxidera bort tackjärnssmältans kol. Hans egen idé var genial och enkel. Blås luft genom tackjärnssmältan! Kolet kommer att oxideras och bortgå som koldioxid. Det ger tillräckligt med värme för att höja temperaturen så att det stål som bildas också är smält. Metoden hade patenterats och uppfinningshöjden var betydande.

Götstålprocesserna Bessemer, Thomsen och Martin, fick en enorm betydelse för den materiella utvecklingen i världen. De utgjorde ett svar på den mycket stora efterfrågeökningen på stål, som blev en följd av järnvägnas utbyggnad. De blev en grund för välfärden men också för de stora vapenindustrierna.

Nedsmältning av stålskrot i en elektrougn. Tappning av slagg och råslål

Elektrostålugnen, en nedsmältningsmaskin för skrot

I ett modernt samhälle är det, både av miljöskäl och ekonomiska skäl, viktigt att processindustrin utformas så att uttjänt material kan tillvaratas och nyttiggöras. Det kan gälla skrotade bilar, järnvägsräls, gamla båtskrov, diskbänkar från rivningshus, armeringsstål, konservburkar, klipp- och stansrester från industrin, krigsmaterial, som skrotats som följd av en nedrustningsöverenskommelse eller på grund av att utrustningen blivit omodern och måste nyproduceras. Inom stålindustrin har elektrostålugnen blivit en "nedsmältningsmaskin" för

skrot. Tillverkningen av rostfritt stål baseras huvudsakligen på cirkulerande skrot och starten sker i elektrostålugnen. Det ställs stora krav på den avancerade analysteknik, som skall fastställa sammansättningen hos alla typer av inkommande materialtyper.

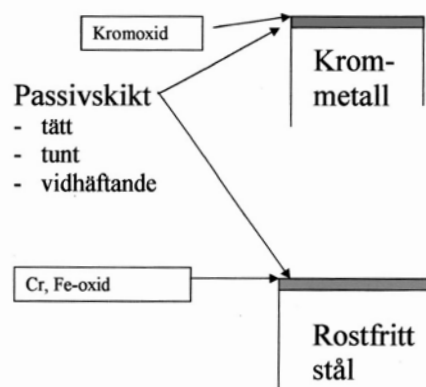
Kortfors elektrostålverk, nära Karlskoga, byggdes kring sekelskiftet med den franske uppfinnaren Paul Héroult som huvuddelägare. Verket hade 4 elektriska ljusbågsugnar av Héroults konstruktion och var ett av de första elektrostålverken i Sverige.

Nya tekniksprång – rostfria stål

Olika typer av rostfria stål

- **Ferritiska.** Kromstål med maximerad, låg C-halt
- **Martensitiska.** Kromstål med specificerad C-halt. Hårdbara
- **Austenitiska.** 18 % Cr, 0,05 % C, 8 % Ni. "Syrafasta" 17 % Cr, 12 % Ni; 2,7 % Mo
- **Ferrit-austenitiska.** Duplex. T.ex. 18 % Cr, 5 % Ni
- **Utskilningshärdande.** 177PH. 17 % Cr, 7 % Ni, 1 % Al

Varför är rostfria stål rostfria?

Uppfinningen av det rostfria stålet

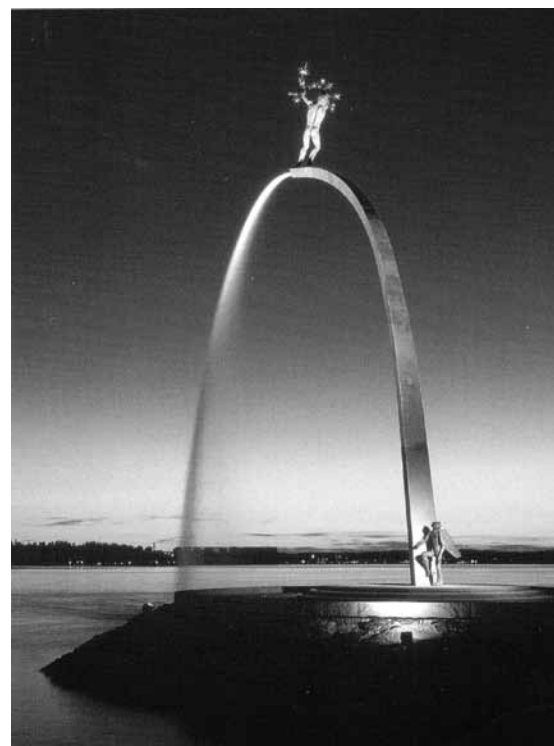
Harry Brearley (1871-1948) föddes i Sheffield och formella utbildning avslutades vid 12 års ålder. Stålkarriären började med ett jobb som laboratoriediskare i ett av Sheffield's många stålverk. Självstudier gjorde honom kompetent och arbete år efter år med olika uppgifter gav honom erfarenhet.

Han kom att spela en avgörande roll i utvecklingen av rostfria stål. Han fick 1912 undersöka nötningsbeständiga stål med 2-14 % krom och upptäckte dess korrosionshårdighet. Brearley var klipsk nog att inse att han hade en kommersiell möjlighet i sin hand. Det började med tillverkning av bestick, stainless cutlery av det nya stålet. Knivarna blev en sensation i Sheffield och fick omedelbart en stor efterfrågan. 1916 fick Brearley ett amerikanskt patent och snart patent i många europeiska länder. Det var också Brearley själv som införde beteckningen 'stainless steel' för det nya materialet.

Vid Krupps laboratorium i Essen, Tyskland experimenterade de två forskarna Strauss och Maurer 1908-1910 med krom- och krom/nickelstål. I ett omfattande program för korrosionsundersökningar fastställdes att stål med höga halter av krom och krom/nickel kunde förvaras i månader i en fuktig och aggressiv laboratoriemiljö utan att rosta. Det blev bakgrunden till de austenitiska rostfria stålen.

Rostfritt stål i Sverige

Om födelseåret för rostfritt stål sätts till 1912 har produkten en ålder av 100 år. Det är en kort tid jämfört med andra materialgrupper som järn, koppar, brons och mässing. Produktionen av rostfritt – liksom av aluminium – kunde nå en kommersiell omfatt-

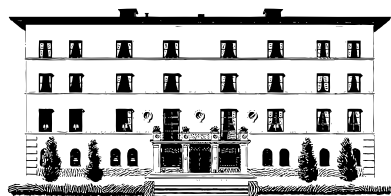
Carl Milles staty Gud fader på regnbågen. Nacka strand vid Stockholms inlopp.
Foto Fritz Brattlöf.

ning först när elektriska ugnar blev tillgängliga. Därför tillhör rostfria stål 1900-talet (och framtiden). Produktionen av rostfritt har naturligtvis följt ett allmänt mönster i den industrialiserade världen men Sverige kom igång ovanligt tidigt och har behållit en mycket stark position. Varför?

När processerna för produktion av rostfritt stål blev tillgängliga fanns vid de svenska bruken en djup kunskap om metallurgiska processer, lång erfarenhet av ståltillverkning och tillgänglig elenergi med låga priser. Ett viktigt skäl till att Sverige så tidigt och kraftfullt gick ombord på det rostfria

tåget var säkert också att brukens ägare och ledningar såg möjligheterna och hade modet att satsa. Allt detta neutraliserade den betydande nackdelen att Sverige saknade egna tillgångar av de viktiga legeringselementen krom, nickel och molybden.

Ännu i våra dagar kännetecknas svensk rostfri industri av vilja och beslutsamhet att utveckla nya sorter, höghållfasta och med utmärkta egenskaper vid svåra korrosionsförhållanden och höga temperaturer. Svenskt rostfritt behåller en hög aktivitet på världsmarknaden.

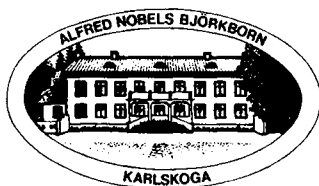

BOFORS HOTEL

Karlskoga regionens internationella mötesplats

www.boforshotel.se

VÄLKOMNA!

Nobelmuseet

Karlskoga

Besök **Alfred Nobels sista hem** i Sverige, Björkborns Herrgård, upplev en dramatiserad guidning och se hans **laboratorium** med originalutrustning. **Bofors industrimuseum** på Björkborn visar en 350-årig industrihistoria.

Fiffiga huset, intill laboratoriet, är en experimentverkstad för alla åldrar.

Mellan 1/6 - 31/8 öppet tisdag - söndag 11.00-16.00.

Vi tar emot på övriga tider efter förhandsbokning.

Konferensmöjligheter finns. Kaffestuga

Ring för mer information 0586-834 94

Pressglasets historia

*Referat av 1:e intendent Margareta Hildebrandts föredrag i
Nobelmuseet den 2 nov.*

JAN HAMMARSTEDT

Pressglas var förmodligen ingenting som brukades i Alfred Nobels hem och inte heller i den rika borgarklass som växte fram under 1800-talets första hälft. Den breda allmänheten såg förmodligen med avund på de fantastiska dukningar med kristallglas som förekom i de rikare hemmen. Då kom pressglaset som en räddande ängel, en produkt som ansågs ful av överheten men som tacksamt togs emot av dem som hade det sämre ställt. Vid tillverkningen försökte man efterlikna den

äkta kristallens former och facettslipningar.

Om pressglasets historia berättade 1:e intendenten vid Läns museet, Margareta Hildebrandt, vid en sammankomst på Nobelmuseet den 2 november. Besökarna hade uppmanats att ta med sig pressglas och ett helt bord hade dukats med olika slags glas och intresserade åhörare utbytte erfarenheter med föredragshållaren Margareta Hildebrandt. Hon arbetar som arkeolog och hennes intresse för pressglas började när

hon skaffade sig en sommarstuga från 1920-talet. "Lite tidsenligt glas skulle kanske vara på sin plats och i och med det började mitt samlande av den produkt som fyllt så många funktioner i vårt hem." Det blev många loppisbesök.

Reijmyre var det första glasbruk i Sverige som tillverkade pressglas. 1834 hade professor Joachim Åkerman besökt en industrimässa i i Europa där det visades pressglas från bl a USA, Storbritannien och Frankrike. Denne professor Åkerman var föredragshållarens farfars farfars far! 1836 levererade Åkerman den första glaspressen till Reijmyre och Skönvik och Kosta glasbruk följde efter. Resultatet blev inte imponerande. Glasmassan var ofta ful och det svenska pressglaset gick inte

att jämföra med det utländska under de första tillverkningsåren. Man tillverkade framför allt assietter, ljusmanschetter och saltkar. För att göra flaskor och kannor behövde man andra former. Dessa importerades från England och bestod av en form och en press som antrycka in glasmassan i formen. Formen måste vara öppningsbar och ha en ring som hindrar massan att rinna över.

På denna tid fanns inget mönsterskydd utan formarna vandrade mellan glasbruken vilket innebär att en samlare i dag har svårt att se varifrån glaset kom. Bland publiken fanns den 93-årige glasbruksarbetaren Sven Morfeldt som vid 13 års ålder började arbeta i Eda glasbruk. Han berättade att flera glasbruk bildade en kartell som delade formar. När ett glasbruk hade mycket att göra med annat glas tog ett annat bruk över produktionen. Det var intressant att höra en arbetare som varit med då pressglas tillverkades.

Glasmassan i de första föremålen som tillverkades hade som nämnts sina skavanker med bubblor och orena färger. För att dölja detta täcktes hela ytan på föremålet av mönster. På 1910-talet väcktes intresset för formgivning med svensk design och man anställde formgivare på glasbruken. Några kända namn är Simon Gate, Edward Hald på Orrefors och senare Edvin Ollers och Elis Bergh på Kosta. I boken "Vackrare vardagsvara" som gavs ut av Svenska Slöjdföreningen 1919 propagerades det för att industrin skulle samarbeta med

konstnärer. Är det inte just detta samarbete som gjort svenskt glas berömt över världen, kan man undra.

Med 30-talets funktionalism kom pressglaset att bli en funktionell, vacker och prisvärd vardagsvara för alla. Vi som är lite äldre kommer ihåg filbunks-skålarna. 1800-talets skålar av klart glas med blå omvikt kant förekom i de flesta hem. En annan pressglasprodukt som vi äldre minns är citronpressar. De är bättre och billigare än dom i plats, sa Margareta Hildebrandt, och eftersom de tillverkades en bit in på 50-talet kan man fortfarande finna dem på loppmarknader.

Den allra största produkten i pressglas var senapsglasen som blev dricks-

glas när senapen var uppäten. Svenskar var storkonsumenterna av senap! På 30-talet sålde Slottssenap över två miljoner senapsglas om året, varav de flesta tillverkades av Limmareds glasbruk.

1940-1960 blev starka färger på modet och vi kunde på utställningsbordet finna flera färggranna skålar som i dag är eftersökta på loppis. Se bifogade foton!

1950-70 anställdes flera kända formgivare av pressglasprodukter: Artur Percy, Kjell Blomberg och Fritz Dahl men i slutet av 70-talet kom nya tekniker och pressglaset försvann. Några av de formgivna pressglasen kan man i dag finna i flera hem: Kjell Blombergs stapelbara skål "VINeta", Artur Percys

skål "Refflaa", som blev Gullaskrufs klassiker, Blombergs "Tiara", ett traditionellt glas som anses stå i samma klass som Ittala, skålen "Näckros" en annan klassiker som formgavs av Fritz Dahl för Hovmanstorps nya. Det var säkert många av åhörarna som i likhet med undertecknad gick hem och tittade i glasskåpet. Till min glädje

upptäckte jag en karamellskål i grönt pressglas. Många kommer säkert att i fortsättningen se lite noggrannare på loppisborden efter färggrant pressglas. Vi som var på Björkborn denna kväll fick uppleva en engagerande föreläsning och fick en inblick i en del av vår kulturhistoria.

**Vi har öppett
alla dagar till 21**

KARLSKOGA
en del av KONSUM VÄRMLAND

Auris fullhybrid är här!

+ 3,8 l/100 km
+ 89 g CO₂/km
+ 136 hk
= fr 2.222 kr/mån*

TOYOTA

Toyota Auris HSD – Mer under ytan. Pris från 229.000 kr. Fördelslån från 2.222 kr/mån.*

Under det till synes ordinarie skalet på Auris fullhybrid döljer sig Toyotas senaste hybridteknologi; en bensinmotor och en elmotor som samverkar i perfekt harmoni för hög bränsleeffektivitet och låga utsläpp. Resultatet är en skön körupplevelse och glädjande siffror som 3,8 l/100 km och 89 g CO₂/km vid blandad körning. Prius har fått sällskap av Auris, fullhybrid nummer två är här. Kom in och provkör!

*TOYOTA FINANCIAL SERVICES: 36 MÅNADER, 30% KONTANT, 40% RESTSKULD EFTER 36 MÅNADER. KÖPLIG KAMPANJ RÄNTA 2,91% GILTIG 27-30 AUG. UPPÅGÅNDS- OCH AVAVGIFTER TILLKOMMER. EFFEKTIV RÄNTA X,XXX%. BRÄNSLEFÖRBRUKNING VID BLANDAD KÖRNING MED 15° FÄLGAR 3,8 L/100 KM. UTSLÄPP CO₂ 89 G/KM VID BLANDAD KÖRNING. MILJÖKLASS HYBRID. BILEN PÅ BILDEN ÄR EXTRAUTRUSTAD.

www.toyota.se

Kristinehamn
Tuvegatan 2
0550-184 00

Karlskoga
Lödarevägen 2
0586-524 00

Virén Bil AB

Today
Tomorrow
Toyota

Nobelbanketten genom tiderna

Referat av Ulrica Söderlinds föredrag i Nobelmuseet 16 okt

JAN HAMMARSTEDT

I ett mycket uppskattat föredrag på Nobelmuseet den 16 okt. berättade mathistorikern fil. dr. Ulrica Söderlind om nobelbankettens utveckling under de första hundra åren men också om kungens nobelmiddagar. Föreläsaren visade sig vara oerhört kunnig inte bara teoretiskt. Hon hade också praktiska erfarenheter från arbetet i köket och organisationen bakom middagen. Det blev en kulturhistorisk exposé om hur många svenskar, framför allt Oscar II och svenska pressen sett på Nobelpris-

utdelningen. I sin bok Nobelmiddagar . "Banketter, festligheter och deltagare under 100 år" har Ulrica Söderlind givit en mycket intressant skildring av Nobelfestligheterna och i mitt referat har jag vid sidan av minnesanteckningarna utnyttjat boken.

Under de första åren stod det tydligt mer om prisen i utländska tidningar än i svenska. Oscar II uttryckte tidigt sitt missnöje med att andra än svenskar skulle få del av prisen och han deltog inte heller i prisutdelningen och

banketten. Den första Nobelbanketten hölls 1901 på Grand Hotel i Stockholm och antalet gäster uppgick till 130, enbart herrar. Matsedeln upptog fem rätter: Hors d'œuvre, pocherad slätvarsfilé med tryffel och vitvinssås, helstekt oxfilé, sallader samt en glassparfait som genom åren blivit en ofta förekommande dessert i olika variationer. Intressant från prisutdelningen på Musikaliska akademien är att man för att fylla salen var tvungen att klä upp pigor och drängar och skicka dit dem för att det inte skulle se alltför tomt ut. Dessa fick självfallet inte delta i banketten.

1904 stod hovet för menyn som bestod av consommé (ofta återkommande), sjötungfiléer, lammsadel med

legymer, rapphöns, ugnsbakad kyckling med sallad, sparris med smörsås, italienska våfflor, ost smör kex samt en dessert som inte namnges. Man blir ju mätt bara av att läsa matsedeln! 1907 avlider Oscar II. Det blev ett stillsamt firande med florbehängda fanor och en Nobelfest i landssorg. Nobelprisen delades dock ut vid en enkel ceremoni i Vetenskapsakademiens hörsal. Det tog 30 minuter! Någon officiell bankett hölls inte men en ingenjör Åke Sjögren gav en privat fest till Kiplings ära, som då var Nobelpristagare i litteratur.

1909 fick Selma Lagerlöf nobelpriset i litteratur och Grand Hotels matsal stod dukat med 280 kuvert. Ingen musik förekom vid middagen med vid

Vi stöder Nobelmuseet: Vikers AB

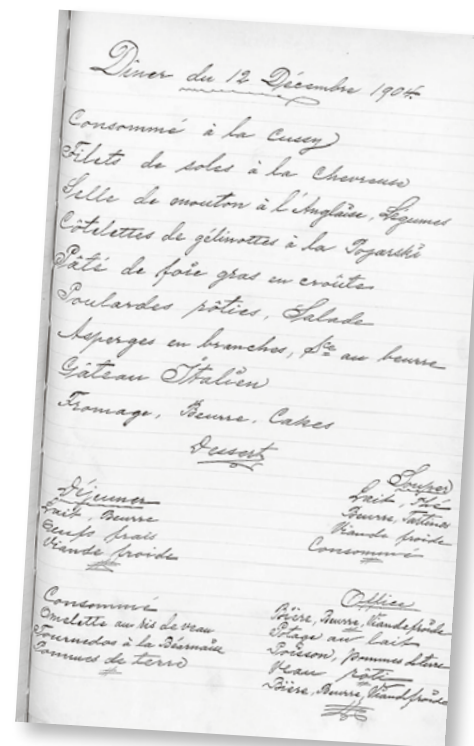
Trötta trägolv?

Vi renoverar dem gärna.
Infärgning, slipning, läggning

**happy
homes®**

Skogsbovägen 2, Karlskoga Tel. 0586 - 362 75
Öppettider: Mån-fre 10-18, Lör 10-14
www.happyhomes.se

—
Consommé
Sjötungsfiléer
Lammsadel med legymer
Rapphöns
Inbakad gåsleverpastej
Ugnsbakad kyckling, sallad
Sparris med smörsås
Italienska våfflor
Ost, smör. Kex
Ej namngiven dessert
—

1904 var det första året som hovet gav en middag för nobelpristagarna med denna matsedel. Här ses menyn från den middagen som också användes på hundraårsjubileet. Foto: Alexis Daflos

kaffet framförde studenter sång och på kronprinsessans begäran sjöng man Värmlandsvisan för att hedra Selmas Lagerlöf. Festen var enligt deltagarna en glad och rik högtidsstund med korta och kvicka tal till skillnad från föregående år. Remarkabelt är att det kvinnliga deltagandet var mycket stort tack vare Selmas inflytande.

Under krigsåren och det gällde såväl första som andra världskriget delades det inte ut några pris och därmed hölls heller inga middagar. Nobelstiftelsen skänkte i stället de pengar som skulle ha delats ut till Röda korset. Vid utdelandet av prisen till 1919 års pristagare

gjorde man ett försök att dela ut dem vid midsommar 1920 och 1920 års pristagare fick sin fest i december. Midsommaren 1920 var mycket varm, ceremonin mycket lång och transporten till Hasselbacken tog alldeles för lång tid. Det blev en ganska misslyckad fest.

1924 kunde inga pristagare komma. 1926 hölls prisceremonin för första gången i Konserthuset och den drog ut på tiden. Det gjorde också alla talen på banketten i Grand Hotel. Varmrätten hann kallna under de långa talen och till slut började gästerna mot all etikett att äta fastän talen pågick. 1930 års prisutdelning skedde i konserthuset medan

middagen nu för första gången gavs på Stockholms stadshus i dess gyllne sal. Denna var mycket lämpligare festlokal än Grand Hotel. Eftermälet blev att man nu äntligen funnit en form för banketten. Nu fick den glans, värdighet och festivitas som den förtjänade och aldrig hade en Nobelbankett avänt under festligare former än nu. Under tidigare middagar hade man inte haft

någon talarordning och det kunde bli en lång rad tal av talare som glömde att de talade vid en middag utan trodde att de höll en föreläsning. Så småningom fick man ordning på talen.

Vid 1945 års bankett startade man med en krämig champinjonsoppa, som följdes även av rensadel med smörkokta haricots vert, gräddsås och lingon och menyn avslutades med en glassbomb,

SEB

Karlskoga
Telefon 0771-62 10 00

Vi är till för Dig

- året runt
- dygnet runt
- i alla väder

Energi **& Miljö**

www.karlskogaenergi.se

alltså tyre rätter. Så kom det också att bli i fortsättningen. Det finns många mattraditioner i världen och självfallet måste det finnas alternativa menyer. När den judiske dr Agnon fick sitt pris 1966 fick man ändra både service och mat för att passa koscherlagarna. Hans kuvert dukades med glasservis i stället för med porslin. Hans mat bestod av avocado, en grönsaksrätt, glass och kakor och som dryck serverades israeliska koscherviner. Maten hade dessutom lagats i nyinköpta kastruller och grytor för att inte kött och mjölkprodukter skulle tillagas i samma kärl.

1991 firades 90-årsjubileum och vi var några från Karlskoga som fick tillfälle att delta vid firandet som skedde i Globen på det stora antalet gäster. Till detta jubileum togs en ny design fram av hur bordens dukning skulle se ut. Karin Björquist vid Gustafsberg gjorde en servis i tolv delar i benporslin, bladguld och klara glasrätter. Gun-

nar Cyrén på Orrefors designade de fem glasen, den klassiska karaffen samt "besticken med sin uppkäftiga siskkniv i guld med grönt öga". Så här skildrar Ulrica Söderlind banketten: "Middagen skulle inledas med en soppa där soppskålen stod på en undertallrik som

var grön. Den gröna färgen skulle symbolisera våren, kontinenten Amerika och vetenskapen fysik. Afrika, sommar rött och kemi var nästa kombination. Asien, höst, gult och medicin var nästa och sedan Europa med vinter, blått, litteratur, då man kommit fram

*Här en förrätt inför 90-årsjubileet.
Foto IMS bildbyrå*

till efterrätten. Intresset för de vackra föremålen var enormt. "Måltiden inleddes med nässelsoppa och vaktelägg. Banketten gästades av 1 300 gäster i Blå hallen. Varje maträtt introducerades av dansare och nykomponerad musik med anspelning på respektive världsdel. Mellan 500 och 600 kg blommor hade flugits från San Remo. Den nya nobelservicen förvaras inlåst på hemligt ställe.

Det krävs en noggrann organisation för att matlagning och servering ska fungera. 1996 såg schemat ut så här enligt Ulrica Söderlind:” Det fick inte ta mer än fyra minuter för de drygt 200 servitörerna att gå från Gyllene salen till Blå hallen bärande tallrikar, Maten förbehandlades, kördes ner i hissen och placerades i ugnar exakt 13 minuter innan den skulle serveras.

Vinservitörerna tog med sig de tomma tallrikarna ut Servisen skulle hålla sin exakta placering genom middagen. Servisen gick ca fem kilometer under kvällen. Utöver källarmästaren, kökschefen, festvåningschefen och dennes assistenter arbetade 8 hovmästare, 210 servis, 20 kockar samt 20 personer i underhållet(disk och distribution).” Bara disken tar 19 personer fyra dagar

Så här kan dukningen se ut.
Foto: Boo Jonsson

I Stadshusets trappa kommer paraden
med nobelglass. Foto: Boo Jonsson

att få ren. Lite statistik från banketten 1999. Det gick åt 5 276 glas, 4 000 tallrikar, 7 900 delar bestick, 280 kg kött, 159 kg potatis, 700 l sås, 300 flaskor champagne dito rödvin, 1500 l mineraltvatten och 270 l kaffe.

Arbetet med menyerna hålls i största hemlighet. Ingenting får läcka ut. En expertgrupp proväter en rad menyer och väljer ut den bästa. Ingen restaurang ska i förväg komma och servera Nobelmenyn. Som avslutning lite kuriosas. Vid de kungligas servis finns alltid en äggkopp och salt längst uppe i vänstra hörnet. Sedan härstammar från Karl X IV Johan som menade att man alltid bör duka med äggkopp och salt så att man inte behövde lämna bordet hungrig, om man inte tyckte om vad som serverades. Som bekant var Karl

IV Johan ingen älskare av svensk mat. När man tittar på serveringspersonalens intåg undrar man om det inte händer en olycka någon gång. Kraven på servisen är mycket hårda och utan väldokumenterad rutin blir man inte antagen. Visst kan det gå fel ändå. Vid banketten 1992 svimmade toastmastern två gånger, och mitt under kempriistagarens tal blev hon liggande på rygg i trappan i Blå hallen och fick hjälpas bort. En olycklig servis tappade en trave av Nobelservisens tallrikar i golvet. Nobelglassen som det året ansågs stiligast i matväg serverades från ett fat med ett obeliskliknande ljus i mitten. Den var definitivt ingen favorit bland serveringspersonalen.

Jag förbigår här hovets nobelmenyer och hänvisar intresserade till Ulrica

Vilket sparande är bäst just för dig?

Ta kontakt med ditt Nordeakontor, så finner vi tillsammans den sparform som passar dig bäst!

Gör det möjligt

Nordea

Kungsvägen 35, Karlskoga
0771-22 44 88
nordea.se

MAXI
ICA STORMARKNAD
KARLSKOGA

Öppet alla dagar
8-21

Gesällgatan 5, 691 34 KARLSKOGA
tel 0586-67670.

PRISMA

Välkommen till oss i Nya Folkets Hus!
Tel. 0586-315 90 alt 070-68 315 90

Vi serverar dig med:
DAGENS LUNCH ALT. MATLÅDA • CATERING
MIDDAGSBESTÄLLNINGAR • STYRELSEMÖTEN
KONFERENSER • BEGRAVNINGSKAFFE M.M.
Dessutom kan du få hjälp med att sy om och sy nytt i vår systuga.

Söderlinds bok. Det som slår en när man tittar på menyerna under nuvarande kungen är hur ofta hans jaktbyte i form av rådjur förekommer på menyn. Mitt referat får avslutas med ett citat från sista kapitlet i Söderlinds bok:

”Alfred Nobel kunde nog inte i sina vildaste fantasier förutse vad han skapade med sitt testamente när han lade grunden till Nobelprisen och i förlängningen även Nobelbanketten. Han kunde omöjligt ha förutsett att vid 100-årsjubileet banketten skulle bevisas av närmare 1 500 personer som åt en meny med skandinavisk prägel och ha ett omfattande världsrykte. Allt detta av en man som själv hade en fransk kokerska i köket och som endast tyckte om plättar med sylt från Sveriges egen nationella gastronomi.”

DÎNER

DU 11 DÉCEMBRE 2001

*Turbot poché,
Brandade de crabe et sauce à l'estragon*

Filet de chevreuil de la chasse Royale

Surprise aux trois chocolats

★

Château de Rochemorin 1999

Château Lafleur-Gazin 1994

Riversaltes Vieille Reserve 1988

Fotona från banketten är hämtade från Ulrika Lundgrens bildvisning och Nobelstiftelsen har gett Nobelvännen tillstånd att publicera dem.

Swedbank

Karlskoga • Tel 0586 - 648 00

Kreativ kemi för nya läkemedel

Med amerikanska ägare och kunder över hela världen lever Cambrex Karlskoga i en internationellt präglad miljö. Vi jobbar med avancerad organisk kemi med fokus på att utveckla processer och leverera produkter till innovativa läkemedelsföretag. Idag tillverkas framför allt aktiva läkemedelssubstanser och läkemedelsintermediat i allt från gramskala till tiotals ton.

Vi finns på Björkborns industriområde och har 350 anställda.

Cambrex Karlskoga AB
Tel 0586-78 30 00
www.cambrex.com/karlskoga
karlskoga@cambrex.com

Innovation. Experience. Performance.

Spongs

B O K H A N D E L

Bergsmansgatan 4, Box 30, 691 21 Karlskoga
Telefon: 0586-374 00 • Telefax 0586-398 32

SVENSK ■ FASTIGHETSFÖRMEDLING

Är du kär i en ny bostad?
Vi hjälper dig att göra slut med din gamla.

Bergsmansgatan 4, Karlskoga
Tel. 0586-552 00 • E-mail: sf.karlskoga@svenskfast.se • www.svenskfast.se

Vi tandläkare stöder Nobelmuseet:

Helena Tollstoy

•

Catarina Rydberg Lundin

•

Magnus Hansson

•

Susanne Morfeldt-Hafstrand

•

Jan Danielsson Munhålsan

En Nobelutställning som förändrade opinionen

JAN HAMMARSTEDT

Det är ju ingen hemlighet att många både inom kommunen och Bofors var skeptiska till ett Nobelmuseum. Det fanns några som oförtrutet arbetade på att visa vad ett Nobelmuseum skulle kunna betyda för Karlskoga: Artur Grell, Sven Odby, John Waller, Tord Björklund och Kristina Winberg, för att nämna några. 1975 hölls på Karlskoga Konsthall en Nobelexpo som kom att bli en internationell attraktion och som på ett övertygande sätt visade att Alfred Nobels Björkborn verkligen skulle kunna bli ett Nobelmuseum av rang. I pressen påtalades att utställningen arrangerades på Nobelhistorisk mark: konsthallen utgjorde en del av det tingshus där Nobels testamente fick juridisk kraft. Huvudarrangör för utställningen var Karlskoga Bergslags

Turisttrafikförening med entusiasten Alf Bande som ordförande, som till sin hjälp hade den lokala kommittén för det blivande Nobelmuseet i Björkborns herrgård, AB Bofors, Nobelstiftelsen, Vetenskapsakademien och Tekniska museet. På utställningen visades en rad dyrgripar bl a bouppteckningen. Nerikas Allehanda ger följande skildring(31/5 75):

”Skaparna av utställningen, inredningsarkitekt Tord Björklund, konstnären John Waller och intendent Sven Odby har nått ett professionellt resultat genom sitt helt ideella arbete. Godbitarna är många. Rummet med Nobels möbler, hans säng, skrivplats och skrivarstol samt delar av hans bibliotek kommer säkert att väcka berättigat uppseende. Karlskoga på Nobels tid

är ett annat högingressant inslag. Där har man inte bara fastnat vid Alfred Nobel och vad han hade för sig under tiden vid Bofors, utan också sökt fånga bilder från samhället och hur mer vanliga människor hade det på den tiden. Alfred Nobels rymdraket med dithörande kamera, "raketbilden" tagen över dåtidens Karlskoga, hans dödsmask, hans ordnar med egna kommentarer till denna flärd, en mängd prylar från Nobelstiftelsen och tekniska museet, från Björkborn och från privata ägare

av Nobeliana i Karlskoga är andra smakprov på innehållet i utställningen." Utanför Konsthallen fanns under invigningsdagen Alfred Nobels vagn, som han åkte i dragen av sina berömda ryska hingstar. Där fanns också en kanon tillverkad vid Bofors samma år som Nobel köpte företaget. Att Alfred Nobels namn är världskänt bland filatelisterna blev uppenbart, för redan före öppningsdagen hade man 2000 beställningar på specialstämplingar av Nobelprimärken. Posten i Karlskoga hade

TEL 555 55

interflora®

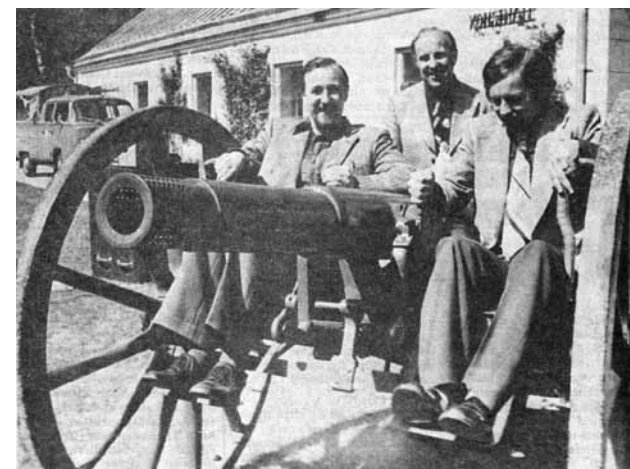
Med världen som arbetsfält

Chematur Engineering ingår i koncernen Chematur International med säte i Karlskoga.

Företaget utvecklar, projekterar och bygger kemianläggningar runt om i världen. Koncernen har även dotterbolag i Finland, Tyskland och USA, samt intressebolag i Indien.

www.chematur.se

fullt upp med beställningar också av de speciella Nobelkort och Nobelkuvert som man låtit trycka upp. Beställningar strömmade in från England, Tyskland, Danmark Holland, USA med flera länder.

Tittar man på rubrikerna i pressen finner man mycket beröm: "Alfred Nobel görs levande på briljant Karlskogaexpo" KT. "Landets första Nobelutställning följs av permanent museum?" GP Islossning. KT. "Nu har Alfred Nobel slagit igenom i Karlskoga – 79 år efter sin död." KT "En glädje sa Sohlman" NWT "Succé för Nobelexpon." KK "Karlskoga attraktivare med ett nobelmuseum." NA. "Nobel drar mer folk än KB:s fotbollslag." KT

Invigningen skedde den 1 juni och huvudtalet hölls av förre bruksdisponenten Sverre R:son Sohlman. Många hade kommit från när och fjärran. Bl.a. fanns nobelättlingar på plats: dr Nils Oleinikof med maka,

båda ryssfödda och hon ättligt till Alfred Nobels bror Ludvig. Ur ingressen till KT:s artikel den 2 juni 1975, signerad Rune Gustafson, som hela tiden argumenterat för ett Nobelmuseum och som kritiserat både boforsare och kommunalpolitiker(däribland under-teknad) för tveksamhet citerar jag följande:

"F bruksdisponenten Sverre R:son Sohlman gjorde i sitt öppningstal på Nobelexpon i Karlskoga på söndagsupp med en rad föreställningar om Alfred Nobel. Han var en sann fredsvän, vilket hans fredspris bär vittnesbörd om. Uppfinningarna och dynamiten och andra sprängämnen har framför allt haft ett banbrytande inflytande på samfärdseln... Det är vidare fel att tro, att Nobel tjänade sina pengar på krigsindustri och i Bofors. Bofors var redan krigsindustri när han köpte företaget och han tjänade definitivt inga pengar här. Tvärtom förlorade han mycket

pengar under sina få år som ägare av Bofors... Karlskoga kommun gav före invigningen lunch för de inbjudna. Kommunfullmäktiges ordförande Gösta Reinholdsson hälsade gäster från när och fjärran välkomna och hoppades att alla skulle uppfatta kopplingen mellan det gamla och det nya Karlskoga som något positivt. Ett andra tal vid lunchen hölls av Nobelstiftelsens direktör Stig Ramel, som gjorde gällande, att till skillnad från den massproduktion av världsberömdheter som åstadkommits i vårt land på senare år, så skiljer sig Nobel och Nobelprisen från övriga personer och företeelser såtillvida, att de verkligen är kända utanför Sveriges gränser. Och landshövding Aronsson, den vältrimmade tacktalaren, han gjorde klart för Bofors-chefen Claes Ulrik Winberg, att det efter fördragets sena goda bokslut inte var mer än rätt och billigt att Bofors satsade på ett Nobel-museum i Karlskoga... Vilket bruksdisponenten kvitterade med ett till intet förpliktande skrott."

Sverre Sohlman återgav också sin

fars egna beskrivningar av hur Nobel faktiskt var som människa:" blyg för all uppmärksamhet, därför sedd som "mystisk" av sina anställda, för vilka han dock hade ett stort hjärta. När det blev tal om inskränkningar eller drifts-omläggningar uppmanade Nobel sina närmaste medarbetare att göra allt för att undvika "pinsamma" åtgärder. – Även här var Alfred Nobel många år före sin tid, sa Sverre Sohlman." Detta gav en helt annan bild av Nobel än den som framställs inte bara av extremväns-tern: en okänslig kapitalist som det inte fanns någon anledning att hedra.

Naturligtvis kunde Sverre Sohlman inte förbigå sin fars Ragnar Sohlmans betydelsefulla insatser. Han var assistent till Nobel i laboratoriet och vänskapen dem emellan utvecklades så att Ragnar Sohlman blev Nobels närmaste förtrogne och till slut också testaments-exekutor. "Här gjorde min far stora och tidsödande insatser bl. a. för att intala de i testamentet återopade institutionerna att utse värdiga mottagare av de stipendierade priserna. Och vidare

genom att med hjälp av Carl Lindha-gen argumentera för att Alfred Nobel verkligen var svensk. Därvid hade det stor betydelse, att Alfred Nobel verkligen etablerat sig så fast här i Karlskoga. Detta med hemmet i Björkborns herrgård, stallet med de tre ryska hingstarna – "urluffarna" som de betecknades på karlskogadialekten och allt annat." Sohlmans tal refererades i flera rikstidningar och i grannlandspressen.

Tack vare John Wallers arkiv har jag fått möjlighet att gå igenom pressklipp och fotografier från denna betydelsefulla expo över Alfred Nobel, den första i Sverige. När vi tittar på det stora fotografiet från invigningen med alla gästerna samlade konstaterar vi båda hur många som inte längre finns. Jag hittar

mig själv på andra raden till höger inte långt från förre bibliotekschefen Algot Holmström, som var en ivrig förespråkare för Nobelmuseet och som också ingick i planeringskommittén. Vi ser på första raden till vänster Artur Grell, stridbar politiker och museientusiast, i mitten kommunfullmäktiges dåvarande ordförande Gösta Reinholdsson samt många flera som nu saknas ibland oss. Självfallet medverkade Bofors Musikkår en dag som denna och på bilden från Sohlmans invigningstal skymtar vi delar av musikkåren som också har förlorat tre av dem som sitter närmast talarstolen. De tre lovordade utställarna John Waller, Sven Odby och Tord Björklund. Visst är det fascinerande med gamla foton och tidningsartiklar.

SKÄRLUNDS GULD & SILVER

K-Center
KARLSKOGA
Telefon 0586-300 58

Byggvaror till lågpris!

Linneback • Telefon 0586-72 20 10
www.nords.se

B

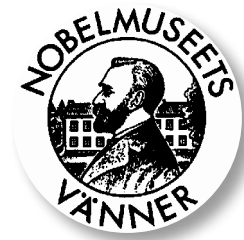
Avsändare: Monica Albertus, Nyponvägen 1, 691 47 Karlskoga

SAAB**Saab Dynamics**

Medlemsavgift för 2012

Medlemsavgiften för 2012 är:

Medlem	Avgift	Ständig medlem
Enskild	125 kr	1.250 kr
Familj	200 kr	2.500 kr
Företag		6.500 kr

Medlemsavgiften betalas på bankgironr: 5967-5074

OBS!

För att hålla medlemsregistret uppdaterat ber vi Dig meddela oss namn, adress och e-postadress i samband med inbetalningen av medlemsavgiften.

Gå gärna in på vår hemsida www.nobelvannen.nu

OBS Medlemmar har fri entré till Nobelmuseet under ordinarie öppettider.